

Metoo og ubevisste prosesser – psykoanalytiske perspektiver

#METOO Førsteamanuensis Hanne Strømme har sett nærmere på metoo-fenomenet med psykoanalytiske briller. Foto: NTB

Hvilke psykoanalytiske perspektiver kan anvendes på fenomenet metoo? I dette fagessayet forsøker Hanne Strømme å gi noen svar.

TEKST

Hanne Strømme

PUBLISERT 14. november 2022

EMNER

metoo

psykoanalyse

objektrelasjonsteori

ødipuskompleks

Metoo-skiftet kom plutselig. I oktober var det fem år siden de to gravejournalistene Jodi Kantor og Megan Twohey utløste metoo-bevegelsen med Weinstein-artiklene i *New York Times* (Kantor & Twohey, 2019). Fredag 18. november er det internasjonal premiere for en film basert på Kantor og Twoheys bok om saken; *She Said* fra 2019.

Metoo-hendelser har forekommet til alle tider. Menn i maktfulle posisjoner har seksualisert forholdet til yngre kvinnelige kolleger og ansatte i bytte mot jobbmuligheter. Den psykoanalytiske teori- og terapitradisjonen kan brukes for å forstå og nyansere enkelte sider ved denne formen for seksualiserte samspill. I dette essayet vil jeg trekke frem noen relevante perspektiver og antagelser.

Utgangspunktet mitt er objektrelasjonsteori, som er en videreutvikling av Freuds overføringsteori (se f.eks. Freud, 1915 [1914], s. 157 ff.). Freud vektla at følelser, holdninger og begjær som vi hadde overfor våre tidligste tilknytningspersoner, kan «overføres» på nye viktige andre. Objektrelasjonsteori brukes oftest til å beskrive samhandlingsmønstre mellom to, men inkluderer mer komplekse relasjoner som trekanter. I forhold til overføringsbegrepet tar teorien også med hvilke forventninger vi har til hvordan den viktige andre vil reagere overfor oss, og scriptet for hvordan samspillet vil forløpe. Denne formen for scenarier kalles objektrelasjoner, det er ulike mentale representasjoner av ytre samhandlinger som følger gjentakende mønstre (Gullestad & Killingmo, 2013, s. 139 ff.).

«Min hensikt her er ikke å analysere ubevisst dynamikk i de spesifikke personene som nevnes, det er kun generelle metoo-dynamikker jeg vil beskrive»

Metoo-hendelser kan forstås som destruktive ytterpunkter av en allmennmenneskelig dynamikk. I et objektrelasjonsperspektiv er Freuds (1905) ødipuskompleks en objektrelasjon vi alle danner. Det seksuelle begjæret i dette samspillmønsteret blir utviklet tidlig i barnets relasjon til foreldrene, og det asymmetriske aspektet i samspillet kan vekkes igjen spesielt sterkt idet unge trer inn i voksenlivet på arbeidsplasser og utdanningssteder. Da oppstår det gjerne nye viktige asymmetriske relasjoner som kan minne om tilknytningsrelasjonene da vi var små. Men underordnede kan handle helt ulikt i liknende metoo-situasjoner, noe som kan fortolkes som tegn på forskjeller i deres objektrelasjoner. I metoo-samspill kan menn i overordnede posisjoner på sin side kjenne et særlig begjær i asymmetriske relasjoner, de kan ha behov for å kjenne makt og bli beundret.

En særlig alvorlig objektrelasjon er overgriper og overgrepsutsatt. Ved grenseoverskridende handlinger og alvorlige overgrep i oppveksten kan det utsatte barnet som *voksen* forsøke å utløse i andre de utålelige følelsene som en gang ble vekket i dem under overgrepene. Handlemåten forstås som en ubevisst forsvarsmekanisme. Den voksne forsøker å slippe å kjenne på følelsene igjen, samtidig som den voksne tar hevn ved å utsette en annen for de samme følelsene. Hevnkomponenten behøver ikke være erkjent, og omtales da som et ubevisst motiv.

For å sette disse psykoanalytiske teoriene i kontakt med reelle erfaringer, siterer jeg fra metoo-bøker. En psykoanalytisk analyse av en metoo-hendelse må alltid basere seg på de unike forholdene i den enkelte sak. Min hensikt her er ikke å analysere ubevisst dynamikk i de spesifikke personene som nevnes, det er kun *generelle* metoo-dynamikker jeg vil beskrive.

Metoo i intense arbeidsår

Metoo-dynamikker har funnet sted i kreative og hierarkiske bransjer av alle slag. Fellestrekket er mannsdominans og menn i lederroller, der unge kvinner har stått i fare for å miste jobb, videre engasjement og forfremmelse hvis de varsler om trakasseringer og overgrep. Mannen kan også sette ut et dårlig rykte om dem.

Metoo i nattelivet

Det tidvis harde nattelivet i medieverdenen, en kjent metoo-arena, beskrives rått i bøkene til Cissi Wallin (2020) og Fredrik Virtanen (2019). Her er et utdrag fra Wallins *Alt som var mitt*:

Den tåkete natten [da overgrepet skal ha skjedd i 2006] har blitt toppunktet på en lengre periode med planløs festing og drikking. Jeg er ganske tander, tåler ikke så mye sprit, men drikker likevel det meste folk byr på. Og folk, først og fremst menn, spanderer. Det har blitt en hel del dårlige one-nights-stands. Aller mest dårlige – som i en famlende og grenseløs søken etter å bli sett på en måte som etterpå ikke føles skitten og uverdig. Jeg har aldri blitt redd for noen jeg har blitt med hjem, ingen har vært spesielt utrivelige heller. Men det er likevel en følelse av å gi for mye av seg selv og få veldig lite tilbake. (s. 64)

Hun er 21 år, han er 34.

Virtanen fremstiller det samme miljøet i *Uten nåde*:

Alle nachspiel i livet mitt, for en utenforstående så ubegripelig, bare dritt, men den dritten, denne selvforakten, denne bortskjemte skuffelsen over livet. Så vi babler i vei mot soloppgangen, vi kliner i en sofa, vi runker og blir sugd på dass, alene, vi tar en linje til og drikker opp slantene og snakker om interessante ting, vi finner opp hjulet og føler oss geniale og vil aldri gå hjem. Vi er normale i hverandres selskap, vi med våre sorger og karrierer i moderne klær og penger og mennene kåte på kvinnene og kvinnene kan velge, de bestemmer over ensomheten. Skal den vedvare, eller er vi sammen i morgen, dagen ingen vil tenke på, som jeg ikke vil tenke på? Det skitne lyset, drosjene som kommer, søndagene som eksploderer, gråten i sofaen eller alkoholen på kroa eller et fancy utested. Så glamorøst det ser ut når de vellykkede, eller delvis vellykkede, fester i kule klær, de vakre klærne, statusen og ensomheten, misbruket og de dyre middagene, kokainet og ecstasien som snortes, og flasken som snurres i nødt og sannhet. Alle deltar frivillig, men hvor frivillig er det egentlig? (s. 71)

Wallin og Virtanen har ulike fortellinger fra samme natt. Hun skriver at han hadde invitert henne på nachspiel hjem til seg, hun forventet å møte flere kjente personer i Stockholms medie verden der. Hennes tanke var aldri å gjøre noe seksuelt (Wallin, 2020, s. 240). Både hun og han var beruset da de kom dit (s. 145). Wallin sier Virtanen puttet et

stoff i vinglasset han ga henne, og voldtok henne. Virtanen (2019) avviser at han skal ha dopet henne ned, han mener at hun ønsker å skaffe seg mediedekning ved å feilaktig anklage ham for overgrep. Han sier at de var fulle og sovnet i hans seng, muligens med noe tilløp til sex gjennom natten. Han sier også at det bare var de to i leiligheten. I et intervju noen dager etter at Wallin outet Virtanen på internett, sier han i sin egen avis, *Aftonbladet*:

Jeg prøver jo å si at det skjedde ting da jeg drakk og brukte narkotika, og misbruk forandrer ofte mennesker. Jeg oppførte meg som en dust, men har ikke dopet ned og voldtatt noen. (...) Hvis hun har opplevd det på den måten, så beklager jeg på det sterkeste, og jeg har vært lei meg for det lenge. (s. 134)

Kvinner som tar initiativ

I dynamikkene som Virtanen og Wallin eksemplifiserer, har deltakerne ikke alltid full oversikt over hva som motiverer dem, og den enkelte kan risikere å handle tilsynelatende selvmotsigende for andre og uforståelig for en selv. Konfliktfylte følelser kan vekkes i begge parter, der de ikke alltid har kontakt med alle aktiverte følelser underveis. I metoo-situasjoner kan begge kjenne seksuelt begjær, kanskje nettopp fordi det er noe «forbudt» i situasjonen. Først i etterkant kan kvinnen få kontakt med en opplevelse av at mannen tok kontroll over henne, og begge kan angre i forhold til eget verdisyn og stilt overfor en eventuell partner hjemme eller en kritisk arbeidsgiver.

«I metoo-situasjoner kan begge kjenne seksuelt begjær, kanskje nettopp fordi det er noe «forbudt» i situasjonen»

I metoo-sakene som involverte «kulturprofilen» Jean-Claude Arnault, kom det frem at mange av kvinnene innledningsvis var tiltrukket av ham (Gustavsson, 2019). Arnault var en kjent person i Stockholms kulturelite. Han er gift med poeten Katarina Frostenson, som på den tiden var medlem av Svenska Akademien. Journalisten Matilda Gustavsson gravde frem metoo-saker rundt Arnault. I et intervju i *Dagens Næringsliv* (Engen, 2020) går hun inn på mulige bidrag fra kvinnene: «Mange av historiene starter med at det er de som tar kontakt med Arnault. (...) Ofte er det strøket fra historier om overgrep, fordi hele voldtekten mistenkeliggjøres hvis offeret selv tok initiativ til sex.»

Arnault-sakene er et eksempel på at det seksuelle samspillet kan endre seg til voldtekt underveis. I boken *Klubben* (2019) siterer Gustavsson «Lydia». Hun ga Arnault oralsex, men plutselig kjente hun at han tok et kraftig tak om nakken hennes:

Han tryckte ner sitt kön i hennes hals. Hon kunde inte andas och ”fick panik i hela kroppen”. Hon försökte dra sig upp med sina armar. Hon kämpade för att komma loss. Han släppte inte och hon satt fast. Hon uppskattar att det varade i ”minst 30 sekunder, kanske uppemot en minut”. (s. 48)

Gustavsson sier at det var viktig for kvinnene som ble intervjuet at beskrivelsene var tilstrekkelig nyanserte. Kvinnene ville gå inn på hvem de selv var den gangen og hva som drev dem i møte med Arnault. Ofte påpekes det at kvinner ikke er sitt eget bidrag bevisst, at kvinner entydig inntar offerrollen. Gustavsson spør seg om det tvert imot er vanligere at kvinner tar for mye ansvar og anklager seg selv mer enn mannen.

Gustavsson henviser implisitt her til en annen kjent metoo-dynamikk, der erfarne kolleger og ledere oppfatter den unge som den sterke i samspillet. Det favnes i begrepet *femme fatale*. Virtanen skal ha kalt Wallin «a man-eater» (Wallin, 2020, s. 33). Unge kan kjenne makt og bruke den når de oppdager at de har en spesiell tiltrekningskraft. Unge er voksne og ansvarlige for sine handlinger, men kan samtidig være i en usikker posisjon, og ikke like drevne som de mer erfarne i å forstå rekkevidden av de seksualiserende samspillene de inngår i på en arbeidsplass.

Begjæret i en asymmetrisk relasjon

Når vi føler oss usikre, utsatte og ikke minst under påvirkning av rus, kan vi ifølge psykoanalytisk teori *regredere* til tidligere reaksjonsmåter, det som kalles infantile (barnlige) overføringsreaksjoner (Gullestad & Killingmo, 2013, s. 139 ff.). Å flytte hjemmefra kan representere en slik utsatt og usikker situasjon. Når hjemmets rammer faller, må den unges indre psykiske struktur ta over. Strukturen er som oftest ikke ferdig utviklet, den settes på prøve, og mulige mangler kan komme til syne. Den unge må befeste strukturen selv. Da kan erfarne andre, som ledere, lærere og erfarne kolleger, bli nye forbilder på den unges vei til å finne en måte å leve på som voksen. Det bereder en grunn som metoo-dynamikk kan utspille seg på.

Freuds (1905) teori om ødipuskomplekset viser til barnets seksualitet situert i trekantrelasjonen mor, far og barn. Komplekset utformes i alderen tre til fem år, i perioden hvor barnet er kognitivt i stand til å forstå det kompliserte samspillet i trekantkonstellasjoner. I vår tid vil psykoanalytikere si at vi alle har et ødipuskompleks uansett familieform og om vi er oppvokst med bare én forelder, foreldre av samme kjønn eller i kulturer uten en liten kjernefamilie. Barnet tar inn at den forelder det er mest knyttet til og begjærer (i barnlig forstand), også står i kjærlighetsforhold til andre. I ødipuskomplekset inngår begjær overfor den ene forelder og aggresjon mot rivalen, samtidig som maktforholdene er asymmetriske. Barnet frykter hevn fra den andre voksne, en mektig rival. Freud fremholdt, basert på kliniske erfaringer, at følelser som ble vekket i barnet i denne samspillsdynamikken, fortrenkes og lever videre i det ubevisste. I vår tid vektlegger vi også de aller tidligste tilknytningserfaringene for den senere utformingen av ødipuskomplekset, slik Klein (1959) var en av de første til å påpeke. Hvis det er mangler i de tidligste tilknytningserfaringene, tenker man at det er større fare for uheldige utforminger av ødipuskomplekset. Det kan for eksempel oppstå når det er en uheldig match mellom spedbarnets temperament og nærmeste omsorgsperson, eller hvis den ene forelder vier mesteparten av sin oppmerksomhet på spedbarnet og er avvisende overfor den andre voksne, eller omvendt. Fordi trekantmønsteret dannes i en relasjon der barnet er totalt avhengig av de voksne, vil

mønsteret kunne vekkes i nye asymmetriske maktrelasjoner, og fordi deler av denne objektrelasjonen er fortrenget, vil vi ikke selv kjenne til alle elementene i det.

I metoo-dynamikker kan den tredje i ødipuskomplekset, altså rivalen, være til stede og representert i begge parter. Både i ytre samhandling og i sin indre verden kan den unge, altså «barnet» i komplekset, være villig til å ta plassen til «den voksne rivalen». Den eldre kan foretrekke «barnet» i stedet for en mer symmetrisk kjærlighetsrelasjon med «den andre voksne», der maktforholdene er mer like. En ung kvinne kan for eksempel rivalisere med en eldre dyktig kvinne på arbeidsplassen og med den (ofte ubevisste) mentale representasjonen av moren, sitt morsobjekt, på den indre scenen, mens den eldre mannen kan favorisere den unge kvinnen fremfor en eldre kvinnelig kollega som oppleves som en reell konkurrent. På hans (ofte ubevisste) indre scene kan rollene her være snudd i forhold til i hans oppvekst; nå er han i mors sted, mens en uheldig binding mellom foreldreobjektet og barneobjektet gjentas. Denne dynamikken kan være et «forbudt» incestuøst aspekt i en metoo-situasjon.

Unge som kanskje også er veldig ambisiøse, kan fjetres av å få overordnetes seksuelle oppmerksomhet. De kan tiltrekkes av deres makt. Wallin skriver «han skriver til meg, og det er litt smigrende. En nesten 15 år eldre mann som virkelig er 'noen', skriver at han synes det hadde vært vidunderlig med meg, jeg som egentlig ikke er noen som helst» (2020, s. 32). Eldre med utilfredsstilte behov, og som kanskje heller ikke fullt ut er erkjent, kan ha vanskelig for å avgrense seg overfor unge. Utad kan de fremstå mestrende, men innad kan de martres av et dårlig selvilde. Det fremstår som Virtanen beskriver slike doble følelser i tiden rundt 2006:

Jeg skrev, og jeg skrev greit, det var lidenskap der også. Jeg ledet til og med et tv-program på en liten tv-kanal. Disse små tingene gjorde ikke noe inntrykk på meg, men det holdt i massevis for andre. (...) Når jeg så meg i speilet, så jeg et lite barn. Feit, ensom, liten. Andre så suksess, makt, 192 centimeter. Barnet eller kjempen? (2019, s. 59).

Jeg tenker at Virtanen her vedkjenner seg en følelse av å komme til kort, samtidig hadde han reell makt, han kunne være en døråpner.

Metoo-hendelser er ikke noe selsomt og spesielt på utsiden av vanlige samhandling. Fra mitt faglige ståsted kan man se for seg at både unge og eldre kan kjenne på indre dragninger i intense asymmetriske samspill på arbeidsplasser og utdanningsinstitusjoner. Ambisjoner og seksuelle følelser kan lett veves sammen i tette og langvarige samarbeid mot felles mål. Men de fleste unge og eldre vil ikke handle på dem, en del vedkjenner seg dem kanskje ikke engang. Det er glidende overganger mellom disse mer dagligdagse samspillene, via seksuelle trakasseringer til traumatiserende overgrep. Metoo-overgrep kan betraktes som destruktive ytterpunkter for dynamikker som lett blir aktivert i denne typen settinger.

Objektrelasjoner i metoo-hendelser

Kvinner kan bli satt i lignende metoo-situasjoner og handle forskjellig. Slik ser det også ut i beskrivelsene av Weinstein-saken.

Skuespiller Ashley Judd var den første som valgte å stå frem overfor gravejournalistene Kantor og Twohey (2019, s. 31 f.). Judd var i slutten av 20-årene, Weinstein var 45. Han inviterte til et frokostmøte. Hun var forberedt på å spise i restauranten, men ble i stedet henvist til hans suite. Weinstein var i badekåpe og gjorde mer og mer tydelige seksuelle henvendelser. Hun følte seg fanget, og var redd for å ødelegge for to filmer hun var med i. Hun kom seg unna med seksualisert humor: «I'll make you a deal, Harvey. When I win an Academy Award in a Miramax movie, I'll give you a blow job». Hun oppfattet hendelsen som ekkel, og fortalte om den til sine nærmeste.

Historien til skuespilleren Gwyneth Paltrow er omtrent som Judds, samme hotell til og med (Kantor & Twohey, 2019, s. 38 ff). Paltrow hadde sett på Weinstein som en onkel. Stilt ovenfor ham i badekåpe, unnskyldte hun seg, men som hun sa til Kantor, ikke på en måte der han kunne føle at han hadde gjort noe galt. Hun var kjæreste med Brad Pitt den gangen. Pitt konfronterte Weinstein. Da Paltrow møtte Weinstein etterpå, truet han henne med at han skulle ødelegge karrieren hennes. Hun ble redd for å miste rollene han kunne ta fra henne, tok initiativet til å gjenoppta det profesjonelle forholdet, og følte at hendelsen forsvant i bakgrunnen.

Skuespiller Rose McGowen (Kantor & Twohey, 2019, s. 11) klarte ikke å stoppe Weinstein. Hendelsen skjedde på samme tid som med Judd, men McGowen var yngre, 24 år. Ingenting seksuelt skjedde undervis i samtalen på hans suite, de snakket om film. Men ett eller annet fikk Weinstein til å gå lenger overfor McGowen enn de to andre. Da hun var på vei ut fra møtet, dyttet han henne inn på badet, fikk av henne klærne og presset ansiktet mellom bena hennes. Hun snakket ikke tilbake til ham slik de to andre gjorde. I stedet beskriver hun en dissosiasjonsscene der hun «observerte» ham og seg selv fra taket uten å kjenne hva som skjedde i kroppen. Hun ble redd for sitt liv, simulerte orgasme og ga seg selv steg for steg-instruksjoner for å komme seg ut av rommet. Etter noen dager inviterte han henne til å inngå blant sine «spesielle venner». Hun gikk i stedet til advokat, og fikk en juridisk avtale der Weinstein betalte henne 100 000 dollar mot at hun ikke fortalte historien videre. Hun donerte beløpet til et senter for voldtektsutsatte.

Hvilke forventninger på *den indre scenen* har underordnede kvinner til samspill med mektige andre? Har kvinner som evner å komme seg ut av slike situasjoner, erfart at det blir respektert når de setter grenser? Kan kvinner som ikke setter grenser, ha opplevd en eller annen form for overgrep- eller kontrollerende atferd fra viktige andre, ikke minst i de tidlige formative årene? Mange av kvinnene som Weinstein forgrep seg på bare forsvant, de kom aldri tilbake på jobb, ba aldri om en juridisk kompensasjon. Kan de ha hatt en indre representasjon av objektet som så mektig at de ikke hadde andre muligheter enn å flykte – eller var maktforholdene så skjeve at flukt var eneste utvei? Og slik kan jeg fortsette. Kan kvinner som kanskje også ble seksuelt stimulert av dynamikken, ha objektrelasjoner i sitt indre som åpner for slike samspill?

Overgriperes objektrelasjoner

Weinstein lokket først, så truet, og kunne til slutt bli bedende og ydmyke seg selv i et forsøk på å tvinge den andre til å gå med på sex. Samtidig var han vel vitende om at kvinnene også kjente til hans makt. Weinstein er blitt kalt et «rovdyr» (Farrow, 2019, s. 84), et rovdyr fortærer sitt bytte, bare rester blir igjen. Hans handlinger, slik de er beskrevet, minner om det vi omtaler som et sadomasochistisk samhandlingsmønster (se f.eks. Chasseguet-Smirgel, 1991). Har en person forventninger om et slikt samspillmønster, vil det i lys av objektrelasjonsteori bli forstått som en objektrelasjon mellom en som nyter å pine den andre og en som nyter å bli pint.

Barn er særlig sårbare for å ta inn i sitt indre ødeleggende samspill med sine nærmeste. En særlig alvorlig form er det vi kaller relasjonelle traumer (Schore, 2018), altså når den som skal ivareta barnet, også er den som begår overgrep – seksuelle, voldelige og/eller ved fravær av omsorg, neglekt.

Vanligvis har vi en tilbøyelighet til å handle i tråd med én av posisjonene i en objektrelasjon. Men før eller senere kan vi også handle informert av den andre posisjonen, vi har i oss potensialet til å snu rollene. Weinsteins bror skrev til Weinstein at han var en typisk mobber i oppveksten: «I knew in my heart you were a typical bully, acting out your own insecurities on those that were weaker than you» (Kantor & Twohey, 2019, s. 126). Når objektrelasjoner involverer traumatiserende erfaringer, kan en person forsøke å «evakuere» sterke negative følelser i den andre som en ikke tåler å kjenne på selv (f.eks. Bion, 1962, s. 84). Dette er en psykisk reaksjon som har til hensikt å beskytte personen mot bevisst å erfare tidligere utålelig emosjonell smerte, altså en forsvarsmekanisme. Denne reaksjonsmåten innebærer samtidig at personen påfører en annen disse utålelige følelsene. Det kan forstås som at personen hevner seg, selv om hevnen utføres overfor en annen person enn den som opprinnelig begikk overgrepet. Personen behøver ikke være seg bevisst sin hevnrang, og i slike tilfeller omtales hevnen som et ubevisst motiv.

Dette betyr ikke at overgrepsutsatte alltid vil være overgripere. Vi har alle mange erfaringer som bidrar til å forme hvem vi er og våre reaksjonsmønstre.

Overgrepserfaringer vil inngå blant andre viktige erfaringer, selv om de setter dype spor.

**«Aldri mer vil noen i
maktposisjoner ureflektert
kunne benytte seg av makt til å
presse sin seksualitet på yngre
og underordnede som står i et
avhengighetsforhold til dem»**

Endringer på vår indre scene

Kvinnene Weinstein forgrep seg på, var til dels meget sterke kvinner. Med tidsånden i ryggen og fellesskapet som ble etablert rundt gravejournalistene, begynte de å kjempe tilbake. Vi kan anta at Weinstein satte dem i posisjoner som ikke er forenlige med de objektrelasjonene som mange av dem hadde utviklet. Filmprodusent Laura Madden opplevde at hun fikk seg selv tilbake da hun sto frem: «I could (...) see that it wasn't actually anything that I did wrong. It was he that did wrong. (...) ... just being able to see it as his problem has helped get some sort of myself back» (Kantor & Twohey, 2019, s. 254 f.). Skuespiller Cynthia Burr påpekte rollebyttet mellom Weinstein og kvinnene han misbrakte: «He's now experiencing all the things he's put everybody else through. (...) Humiliation, worthlessness, fear, weakness, aloneness, loss, suffering and embarrassment» (Kantor & Twohey, 2019, s. 184 f.).

Ettersom en psykoanalytisk analyse av en metoo-hendelse alltid må ta utgangspunkt i de idiosynkratiske forholdene i den enkelte sak, er min gjennomgang overfladisk. Vanligvis inkluderer metoo-hendelser også tredjeparter som arbeidsgivere, kolleger, pårørende og venner. Weinstein hyret i tillegg inn jurister og firmaer som drev svertetekampanjer overfor kvinner som snakket høyt om hans overgrep. Mitt siktemål har vært å skissere hvordan metoo-hendelser på arbeidsplasser og utdanningssteder også kan være påvirket av dynamikker på vår indre scene. Det er grunn til å tro at metoo-skiftet har ført til endringer også på denne scenen. Aldri mer vil noen i maktposisjoner ureflektert kunne benytte seg av makt til å presse sin seksualitet på yngre og underordnede som står i et avhengighetsforhold til dem. Unge som får erfarne kolleger og ledes seksuelle oppmerksomhet og som selv kan kjenne seg tiltrukket av dem, og som bruker sex appeal for å fremme karrieren, kan vi anta er blitt mer oppmerksom på det asymmetriske maktforholdet i denne typen seksuelt ladede relasjoner. Arbeidsgivere og andre observatører kan ikke lenger *stilltiende* godta at ledere og eldre arbeidstakerne benytter sin makt til presse og forføre unge arbeidstakere på jobben. Med metoo har vi nådd enda en etappe frem mot likestilling i arbeidslivet.

Merknad: Takk til psykolog og psykoanalytiker Linda Johanne Rolfsen for ideen og invitasjon til å holde foredrag om metoo på Freuds Bar 2. september 2021.

TEKST

Hanne Strømme

KONTAKT: hanne.stromme@psykologi.uio.no

+ Vis referanser

Bion, W. R. (1962). Learning from Experience. Karnac Books Ltd.

Chasseguet-Smirgel, J. (1991). Sadomasochism in the perversions. Some thoughts on the destruction of reality. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 39(2), 399-415. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/000306519103900205>

- Engen, S. (2020, 6. mars). Hadde det vært en roman, hadde man jo følt at det var litt for mye. Dagens Næringsliv.
- Farrow, R. (2019). *Catch and Kill. Lies, Spies, and a Conspiracy to Protect Predators*. Little, Brown and Company.
- Freud, S. (1905). Three essays on the theory of sexuality. I *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, red. og overs. J. Strachey [heretter SE], vol. 7. Vintage.
- Freud, S. (1915 [1914]). Observations on transference-love (Further recommendations on the technique of psycho-analysis III). SE, vol. 12. Vintage.
- Gullestad, S. E. & Killingmo, B. (2013). *Underteksten: Psykoanalytisk terapi i praksis*. Universitetsforlaget.
- Gustavsson, M. (2019). *Klubben. En undersökning*. Albert Bonniers förlag.
- Kantor, J. & Twohey, M. (2019). *She Said. Breaking the Sexual Harassment Story that Helped Ignite a Movement*. Penguin Press.
- Klein, M. (1959[1988]). Our adult world and its roots in infancy. I *Envy and Gratitude and Other Works 1946-1963*. Virago Press.
- Laplanche, J. & Pontalis, J.-B. (1988). *The Language of Psycho-Analysis*. Karnac Books.
- Schore, A. (2018). *The Allan Schore Reader. Setting the Course of Development*. Routledge.
- Virtanen, F. (2019). *Uten nåde - en ransakelse*. (L. Lenth, Overs.). Gloria forlag.
- Wallin, C. (2020). *Alt som var mitt. Historien som ikke skulle bli fortalt*. (M. Lexow, Overs.). Memo forlag.